

bus creatis, quia ad fundandam distinctionem virtualem in perfectionibus divinis, non sufficit quod aequivalent perfectionibus creatis realiter distinctis, si illae non pertineant ad diversa genera, vel, ut aliqui loquuntur, ad diversas lineas: scientia enim divina est unicum attributum virtualiter indistinctum, & tamen aequivalet omnibus scientiis creatis realiter inter se distinctis. Similiter intelligere Dei aequivalet virtuti radicali & proximae intelligenti, specie impressa, & operationi intellectuali, & tamen non distinguuntur virtualiter ab illis formalitatibus, quia nimirum illae pertinent ad eandem lineam intellectualis.

12. Probatur secundum: Nomina attributorum & essentia divinae, non sunt synonima, sicut ista, *Marcus, Tullius, Cicero*, sed sunt diversae rationis: Ergo licet omnia eandem perfectionem, entitatem, & formalitatem significant, non tamen illam significant sub eadem omnino ratione, & consequenter conceptibus, his nominibus expressis, correspondunt in Deo diversae rationes objectivae: At hujus diversitatis ratio non sumitur solum ex nostro intellectu, sed fundatur partim in eminentia perfectionis divinae, partim in debilitate & imperfectione nostri intellectus, non valentis illam uno conceptu concipere, nec consequenter uno nomine nominare, ut egregie declarat D. Thomas in 1. dist. 2. qu. 1. art. 3. his verbis: *Pluralitas iorum nominum non tantum est ex parte intellectus nostri formantis diversas conceptiones de Deo, que dicuntur diversae rationes, sed etiam ex parte ipsius Dei, in quantum scilicet est aliquid in Deo correspondens omnibus ipsis conceptionibus, scilicet plena & omnimoda ipsius perfectio*: Ergo distinctione attributorum inter se, & ab essentia, non est rationis ratiocinantis, sed rationis ratiocinatae.

13. Dico tertium, distinctione rationis ratiocinatae, quae est inter attributa & essentiam, vel inter attributa inter se, non est per modum excludentis & exclusi, sed solum per modum expliciti & impliciti.

14. Probatur ratione fundamentali: Essentia divina non potest concipi cum fundamento in re, nisi ut includens, saltem implicite, attributa, nec unum attributum, nisi ut includens implicite alia: Ergo inter essentiam & attributa, vel inter ipsa attributa, non potest dari cum fundamento in re distinctione rationis per modum excludentis & exclusi, sed solum per modum expliciti & impliciti: Consequentia patet, Antecedens probatur. Non potest essentia Dei, vel ejus attributum, concipi, saltem cum fundamento in re, nisi ut actus purus, & simpliciter sive in genere entis infinitus: Ergo cum de ratione actus puri sit quod non possit concipi ut perfectibilis per additionem alterius, & in potentia ad illud; & de ratione infiniti simpliciter, sive in genere entis, quod in se formaliter includat omnem rationem entis, quae non involvit limitationem & imperfectionem, infinito enim nihil potest addi in illo genere in quo est infinitum; manifestum est, essentiam divinam non posse concipi cum fundamento in re, nisi ut includentem, saltem implicite, omnem perfectionem & entitatem attributi, nec unum attributum, nisi ut includens implicite, perfectionem & entitatem essentiae, omnimumque aliorum attributorum.

§. II.

Principia objectiones solvuntur.

1. Objicies primò contra primam conclusionem: Cùm definitio explicet naturam rei, quae

definitione differunt, ex natura rei distingui debent: Sed natura Dei & attributa, ipsaque attributa inter se, definitione differunt, natura enim definitur id quo Deus est radicale suarum operationum & attributorum principium; intellectus id quo Deus intelligit, voluntas id quo Deus amat, & sic de aliis attributis, quae definitions sunt distinctae: Ergo natura Dei & attributa, ipsaque attributa inter se, ex natura rei distinguuntur.

2. Respondeo distinguendo Majorem: Quae differunt definitione, data de re prout est in se, ex natura rei distinguuntur, concedo Majorem. Data de re non prout est in se, sed prout à nobis concipiatur, nego Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego consequentiam. Natura ergo divina & attributa dupliciter definiri possunt, scilicet definitione data de illis prout sunt in se, qualiter solum definiri possunt à Deo, vel ad summum ab intellectu beati; vel definitione data de illis, non prout sunt in se, sed prout à nobis viatoribus, imperfecte & per alienas species concipiuntur. Si primo modo definirentur, non haberent diversas definitions, sed unam, secundo autem modo diversis definiriuntur definitionibus; ex quo tamen non sequitur illa distingui ante intellectus nostri considerationem, distinctione reali formalis, seu ex natura rei, quia cum definitio à nobis detur de illis, non prout in se sunt, sed prout à nobis concipiuntur, sufficit illa ratione nostra distingui, ut diversis gaudet definitionibus.

3. Objicies secundum: Illa distinguuntur actu ante operationem intellectus, saltem formaliter & ex natura rei, de quibus contradictionia verificantur actu, ante operationem intellectus: Sed de intellectu divino, & divina voluntate, ante operationem intellectus, verificantur propositiones contradictionia, puta quod intellectus est principium generationis Verbi, voluntas non est principium generationis Verbi: Ergo distinguuntur actu ante operationem intellectus, distinctione saltem formalis & ex natura rei, qualem Scotus & ejus Discipuli admittunt.

4. Respondeo negando Majorem, ut enim contradictionia verificantur actu de aliis, ante operationem intellectus, sufficit quod distinguantur virtualiter inter se; quia sicut calor virtualis in sole, potest id totum praestare, seclusis imperfectionibus, quod calor formalis praestat in igne; ita distinctione virtualis id omne praestare potest quod facit distinctione actualis. Illa enim fundatur in eminentia rei virtualiter multiplicis, & aequivalentis perfectionibus diversis; unde sicut anima rationalis, quia est eminenter vegetativa, sensitiva, & intellectiva, aquae bene gradum vegetativum, sensitivum, & rationale confert, ac praestarent tres anima realiter distinctae, quibus illa equipollit. Ita distinctione virtualis tam bene potest fundare praedicta contradictionia, quā distinctione formalis & ex natura rei, quā Scotus admittit inter divina attributa.

5. Objicies tertium contra secundam conclusionem: Non datur in Deo compositio rationis cum fundamento in re: Ergo nec distinctione rationis. Antecedens constabit ex dicendis capite sequenti. Consequentia vero probatur: Non minus opponi videtur distinctione etiam rationis summæ Dei unitati, quam compositio rationis summæ ejus simplicitati: Ergo si non possit dari in Deo compositio rationis cum fundamento in re, non poterit etiam inter divina attributa reperiri distinctione rationis habens fundatum in re, quae rationis ratiocinata appellari solet.

Respondeo,

6. Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Tum quia compositione rationis fundatur in potentialitate objecti, in quo debent esse duas formalitates seu conceptus objectivi, quorum unus se habeat ad alterum, ut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectivum: distinctione vero rationis inter divina attributa fundatur in summa perfectione & eminentia entitatis increatae Dei, aequivalentis pluribus perfectionibus creatis, quae sunt dispersae in rebus inferioribus, ut antea declaravimus. Tum etiam, quia compositione rationis debet esse ex pluribus conceptibus se mutuo excludentibus, cum de ratione partis metaphysica sit a suo conceptu aliam partem excludere, ut constat in compositione ex genere & differentia: distinctione vero rationis quae est inter essentiam divinam & attributa, vel inter ipsa attributa, hanc mutuam conceptum exclusionem non requirit, sed ad illam sufficit, quod unum non includatur explicitè in alio. Idem contingit in ente & ejus proprietatibus, quae virtualiter & ratione ratiocinata inter se differunt, quamvis se mutuo includant, & non possit inter illa dari perfecta præcio.

7. Ex dictis colligitur, distinctionem rationis attributorum ab essentia, non fieri ab intellectu Dei & beatorum, videntium Deum ut est in se. Hac enim distinctione fundatur partim in eminentia divina entitatis, virtualiter multiplicis, partim in limitatione nostri intellectus, uno actu non valentis adquicare totam divinam essentiam perfectiōnem, & in medio quo Deum cognoscimus per analogiam ad creaturem, & species ab illis acceptas: licet autem Deus cognoscatur distinctionem sutorum attributorum, virtuali in re, & formaliter in nostro intellectu, ea tamen ratione non distinguuntur, cum uno actu simplicissimo omnia comprehendantur in se per modum unius perfectionis simplicis, omnimodè indivisibilis. Similiter beati, unico & indivisibili conceptu, Deum ut est in se intuentur, quia illum cognoscunt unicam & simplicissimam speciem, nimirum essentia divina, gerente vices speciei tam expressæ quam impressæ in visione beatifica: Ergo nec Deus, nec beati intra Verbum formant distinctionem rationis essentiae divinae ab attributis, vel attributorum inter se. Hanc rationem egregie & eleganter expendit D. Bernardus lib. 5. de considerat. cap. 13. ubi sic dicitur: *Nobis, quia non possumus cum Dei simplicitate contendere, dum contendimus apprehendere unum, occurrit quasi quadruplicatum, facit hoc speculum & enigma per quod solum videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus eum sicuti est. Nec enim jam tunc fragilis acies mentis nostra, quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliat, desiliat in suam pluralitatem; colliget se magis, adunabit, conformabitque unitati illius, vel potius unitati illi, ut una uni facies respondat facie*. Dixi beatos nō formare intra Verbum distinctionem rationis essentiae divinae ab attributis, vel attributorum inter se, quia valde probabile est, illos talem distinctionem extra Verbum posse efficere, cum non una sed multiplex possit esse cognitione beatorum extra Verbum.

3. Tertiò, quidquid ex pluribus componitur, ex imperfectis conflat, ut ait Damascenus lib. 1. fidei orthodoxæ: Sed in Deo nihil potest esse imperfectum: Ergo nec compositum. Quam rationem eleganter expressit Hilarius lib. 7. de Trinit. his verbis: *Neque compositis atque inanimis, Deus qui vita est subsistit; neque qui virtus est, ex infirmioribus; neque qui lux est, obscuri coarctatur; neque qui Spiritus est, ex disparibus formabilis est: totum quod in eo est, unum est*.

4. Huic divinæ & summæ simplicitati non obest mysterium Trinitatis, quamvis fides in eo agnoscat tres personas realiter distinctas, & in eadem essentia intimè conjunctas: neque mysterium Incarnationis, in qua persona Christi est composita ex personalitate Verbi & humanitate. Nam ut recte annotavit D. Thomas in 1. dist. 8. quæst. 1. art. 1. ad 4. ut tres Divinae Personæ efficerent compositionem cum essentia, deberent uniti inter se, sub ea ratione quā distinguuntur, vel distinguuntur sub ea ratione quā uniuntur, cum compositio sit distinctionum unio: Sed Personæ Divinae, sub ea ratione quā distinguuntur, non uniuntur; distinguuntur enim per relationes, quae non uniuntur, sed opponuntur; uniuntur vero in essentia à qua nullatenus distinguuntur. In mysterio vero Incarnationis Verbum Divinum non venit in compositionem per modum partis materialis, vel forme informantis & inhaerentis (hoc enim summam imperfectionem & involveret)

B 2

involveret)

CAPUT V.

De simplicitate Dei.

involveret) sed per modum termini complexis, actuans, & perficiens humanitatem, quod puram dicit in illo perfectionem. Sed de his fuis in Tractatibus de Trinitate & de Incarnatione.

CAPUT VI.

De perfectione Dei.

1. Thomas hic quæst. 4. art. 2. duplice ratione probat rerum omnium perfectiones esse in Deo, subindeque illum esse summè & infinitè perfectum. Prima est: Quidquid perfectionis est in effectu, debet inveniri in causa efficiente, vel secundum eandem rationem, si sit agens univocum, vel eminentiori, si sit agens aequivocum: Sed Deus est prima causa effectiva rerum: oportet ergo rerum omnium perfectiones in eo praexistere, subindeque illum esse summè & infinitè perfectum: quamvis enim perfectiones creaturarum, quæ actu sunt, vel erunt, aut fuerint, finitæ sint, & in aliquo determinato numero; creature tamen possibiles, quæ latent in omnipotencia divina, earumque perfectiones, infinitæ sunt, saltem in potentia, & sincategorematicè, ut loquantur Philosophi; Deus enim, qualibet producta, potest aliam perfectiorem & perfectiorem in infinitum producere.

2. Secunda ratio D. Thomæ sic potest breviter proponi: Deus est ipsum esse per se subsistens & per essentiam, subindeque omnem essendi plenitudinem in se continens: Unde Exodi 3. Moysi dicebat, *Ego sum qui sum*, & à Nazianzeno *πάντας οὐδείς* appellatur: Ergo terum omnium perfectiones in se continent. Consequentia probatur: omnis enim perfectio petitur penes aliquid esse, justitia enim dat esse justum, potentia esse potentem, sapientia esse sapientem: Ergo ubi erit tota plenitudo essendi, & totius esse latitudo, ibi erit omnis perfectio. Hanc rationem insinuat D. Bernardus lib. 5. de considerat, cap. 6. his verbis: *Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur quod est, est. Nempe hoc est ei esse quod hoc omnia esse. Si et centum talia addas, non recessisti ab esse, si eadixeris, nihil addidisti: si non dixeris, nihil minuisti.*

3: Confirmatur: Quod est infinitum in aliquo genere, omnes illius perfectiones continent: v. g. si daretur calor infinitus, omnem perfectionem caloris contineret; si poneretur linea infinita, omnem longitudinem occuparet: Sed esse per se subsistens & irreceptum, est simpliciter & in genere entis infinitum, ut ostendemus infra, cum agemus de infinite Dei: Ergo illud omnes omnium entium perfectiones in se continent. Unde dicitur Psalm. 49. *Pulchritudo agri mecum est. Quæ verba expendens Augustinus ibidem, subdit: Quid enim cum illo non est, cum illo ager, cum illo species terra, cum illo species cœli, cum illo omnia volatilia, quia ipse omnia.*

4. Duo tamen breviter hic observanda sunt: Primum est, duo esse genera perfectionum in rebus creatis; quedam dicuntur *simplicer simplices*, & illæ sunt quæ in suo conceptu formalis, nullam includunt imperfectionem. Vel ut ait Anselmus in Monol. cap. 14. *Quæ sunt meliores ipsa quam non ipsa*, id est quas melius est habere, quam ipsi care. Hujus generis est sapientia, vita, intellectus &c. Aliæ appellantur *perfectiones secundum quid*, &

illæ sunt, quæ in suo conceptu ita includunt imperfectionem aliquam, ut ab ea separari nunquam possint; unde absolute non est melius omni entis habere, quam illis carere, ut moveri, ratiocinari &c. Primi generis perfectiones continentur in Deo formaliter, Deus enim est formaliter intelligens, sapiens, justus, misericors; aliae vero solum eminenter, & seclusis imperfectionibus quas habent in creaturis. Unde Dionysius cap. 13. de divin. nomin. docet omnia de Deo affirmari quadammodo & negari, illumque vocat *πάντων διοικητήν πάντων αρχαριόν*, id est omnium positionem, & omnium ablationem; quia eminenter ponit omnia, tanquam omnia continens; & formaliter omnia afferit, quia à se excludit omnem rationem formalem creatam & limitatam.

5. Secundò observandum est, perfectiones omnes creaturarum, multò perfectiori & eminentiori modo in Deo contineri, quam animalia & plantæ in virtute Solis, & aliorum corporum celestium: nam Sol & corpora celestia, non attingunt per se primò in rebus inferioribus, nisi rationem viventis aut corporis corruptibilis, quæ cum sit potentialis & generica, non includitur in ultimis illarum differentiis, & sic non continent res inferiores, nisi continentia quadam eminenti imperfetta, & se extende non solùm ad rationes communes & genericas, sicut cum sit potentialis & generica, non includitur in ultimis illarum differentiis, & sic non continent res inferiores, nisi continentia quadam eminenti imperfetta, & se extende non solùm ad rationes communes & genericas, sicut continentia eminentialis Solis, sed etiam ad rationes atomas & individuales, ut docet D. Thomas infra quæst. 14. art. 6. ubi sic ait: *Omnia in Deo preexistunt, non solum quantum ad id quod communem est omnibus, sed etiam quantum ad ea secundum quæ res distinguuntur.*

6. Ex quo intelliges, quod sicut tempus additum æternitati, non auget nec extendit durationem ipsius, quia omnes durationes illi inferiores, in ea eminentissimo modo continentur: ita Deus & creature, non sunt aliquid perfectius, etiam extensivè, quam solus Deus; quia similiter tota perfectio creaturarum, etiam numerica, in Deo perfectissimè continetur.

7. Confirmator: Omnis creatura, quantumvis perfecta, nihil addit supra divinam perfectionem, præter dependentiam, limitationem, & imperfectionem: Sed ex additione dependentia, limitationis, & imperfectionis, nequit augeri vel extendi divina perfectio: Ergo creaturæ additæ Deo, non possunt facere aliquid majus aut perfectius, etiam extensivè; sicut punctum additum linea, & instantia æternitati, non faciunt quid majus, nec earum longitudinem vel durationem augent, vel extendunt. Unde Augustinus tract. 11. in Joan. *Si fueris sine Deo, minor eris; si fueris cum Deo, major Deus non erit: non ex te ille maior, sed tu sine illo minor.*

CAPUT

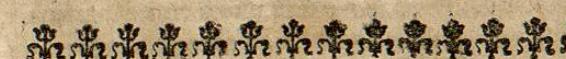

CAPUT VII.

De bonitate Dei.

1. **Q**uadruplex distingui potest genus bonitatis: Prima dicitur absoluta & fundamentalis, & consistit in integritate & perfectione rei, habentis omnia sibi debita; sic aqua dicitur absolutè bona, quando habet omnia accidentia, omnique qualitates sibi debitas: v. g. colorē, saporem, frigiditatem &c. Secunda vocatur respectiva, seu transcendentalis, & consistit formaliter in convenientia cum voluntate, ex qua oritur appetibilitas per modum passionis, ut docetur in Metaphysica. Tertia appellatur moralis, & consistit in rectitudine motū, subindeque coincidit cum sanctitate. Quarta demum dici potest bonitas beneficentia seu diffusionis, per quam aliquis largitione donorum & honorum, sive in alios diffundit; bonum enim est sui diffusivum, ut docet Dionysius cap. 4. de divin. nomin. Ut ergo clarè demonstretur, Deum esse perfectè & omnibus modis bonum, probandum est, quatuor illa bonitatis genera illi convenire.

2. Primam in Deo reperiri manifestum est, cum ille sit summè & infinitè perfectus, habeatque omnes perfectiones & omnia attributa suæ naturæ debita, ut constat ex supra dictis. De secunda, non minus evidens est, cum Deus habeat perfectiōnem sibi maximè convenientem, & convenientis sit omnibus creaturis, ut causa illarum efficiens, exemplaris, & finalis, & aliquibus specialiter; nam justus convenientis est, ut amicus; beatis, ut fruibilis; studiosis, ut causa exemplaris omnis justitiae & sanctitatis; pœnitentibus, ut author remissionis & gratiae, juxta illud Thren. 3. *Bonus est Dominus sperantibus in eum, anima quareni illum.* Bonitas etiam moralis illi convenit, cum in eo sit perfectio morum, sine ullo defectu & imperfectione, ut demonstrat D. Thomas in opusculo de moribus divinis, & cum sit *justus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*; ut dicitur Psalm. 144. Demum illi non deest bonitas diffusionis & beneficentie, nam ita plenus est & superplus omnibus bonis, ut veluti fons inexhaustus, perpetua & incessabili largitione donorum, in omnes creaturas exuberet, juxta illud Psalm. 103. *Aperierte te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.* Unde Dionysius lib. de divin. nomin. cap. 4. *Vt sol eo ipso quod est, omnia illustrat que lumen suo modo capere possunt, sic ipsum bonum per se totius bonitatis radios emitit.* Hæc divina profusio appareat tum in emanationibus internis, tum in productionibus externis, in quadruplici ordine naturæ, gratiae, gloriae, & unionis hypostaticæ, quæ est perfectissima omnium communicationum Dei ad extra, ut in Tractatu de Incarnatione cap. 1. §. 2. ostendemus.

CAPUT VIII.

De infinitate Dei.

1. **D**eum esse simpliciter & in genere entis infinitum, probari potest duplice ratione à priori, & tertia à posteriori. Prima ratio à priori est: *Eesse Dei est per se subsistens & irreceptum:*

I. Pars.

Ergo est infinitum simpliciter. Antecedens est certum, cùm enim esse Dei, ne virtualiter quidem distinguitur ab ejus essentia, non potest in ea recipi. Consequentia vero probatur: Illud est simpliciter infinitum quod caret omni termino, omnique limitativo: Sed esse per se subsistens & irreceptum, omni termino & limitativo caret: Ergo est infinitum simpliciter. Major patet, Minor probatur. Duplex tantum potest, dati limitativum, unum materiale, nempe subjectum recipiens formam; alterum formale, differentia scilicet contrahens genus, vel forma potentialitatem materia ad certam speciem determinans: Sed esse per se subsistens & irreceptum, utroque limitativo caret: Ergo est omnino illimitatum. Minor quoad prius partem constat, cùm enim esse per se subsistens, non sit receptum in aliquo subjecto, nequit habere limitativum materiale. Quantum vero ad secundam probatur ex eo quod, cùm esse sit ultima actualitas rei, non potest actuari per aliam ulteriore, nec proinde ullum habere limitativum formale. Unde si sit irreceptum, & careat limitativo materiali, erit omnino illimitatum.

2. Secunda ratio à priori petitur ex eo quod Deus est ens à se, & independens ab omni causa efficiente; sicut enim omnis actus & perfectio formaliter & intrinsecè limitatur ex subjecto in quo recipitur, ita efficient & extrinsecè limitatur & finitur à causa illum producente: Sed enti à se nulla est causa: Ergo nec ulla perfectionis limitatio.

3. Tertia ratio à posteriori sumitur ex creatione, illa enim postulat virtutem infinitam in causa creante; si enim tantò major requiratur virtus in agente, quanto minor est potentia in subjecto, ad effectum & educationem formæ, ubi nulla omnino erit potentia, necessaria erit virtus infinita; cùm ergo creatio sit productio rei ex nihilo, & ex nulla potentia presupposta, requirit in creante virtutem & potentiam infinitam.

4. Ex dictis in prima & secunda ratione colliguntur, nullam posse dari creaturam infinitam secundum essentiam, cùm omnis creatura habeat esse receptum in alio, & ab alio. Ex quo ulterius sequitur, nullam pariter possibilem esse creaturam, quæ sit infinita secundum accidentia: accidens enim infinitum exposcit subjectum infinita capacitatib; cùm debeat semper esse proportio inter actum & potentiam receptivam, & inter perfectivum & perfectibile: Ergo si nulla possit dari substantia creatura infinita, & quæ habeat infinitam capacitatem, nullum etiam possibile erit accidens infinitum.

CAPUT IX.

De immensitate Dei.

1. **D**eum esse ubique, & intimè ac substantialiter præsentem omnibus creaturis, probat D. Thomas hic qu. 8. art. 1. ex ejus operatione in omnes res productas: Deus enim operatur in omnibus rebus, in quantum vel illas producit, vel conservat, vel moveat: Ergo Deus est intimè ac substantialiter præsens omnibus rebus. Probatur consequentia ex eo quod omne agens debet conjungi cum passivo, vel per se, vel per suam virtutem; virtus autem Dei est ipsa substantia Dei, cùm in illo non sint accidentia: Ergo ipsa Dei substantia est immediate conjuncta & illapsa rebus omnibus. Eodem discursu utuntur Scriptura & SS. Patres, dicebat enim Apostolus Atheniensis: *B 3. Ious*